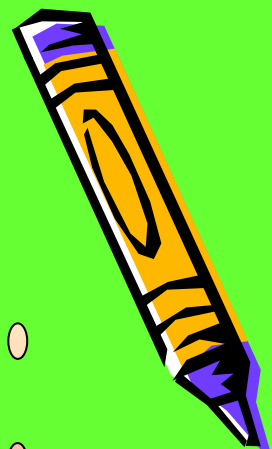

Дәреснен темасы:

*Тезмә кушма
жөмлөләрне кабатлау.
(зачёт дәрес)*

Максат.Тезмә кушма жөмлә турындагы белемнәрне гомумиләштереп кабатлау; кушма жөмләләрне танып белү; синтаксик анализ ясау һәм сөйләмдә куллану күнекмәләрен камилләштерү;үз эшеңә, иптәшләреңнең хезмәтенә бәя биреп, нәтижә ясап, фикереңне дәлилли белү күнекмәләрен үстерү; әхлакый сыйфатлар тәрбияләү.

*Тырышлык - зурлык,
ә ялкаулык – хурлык.
(мәкаль.)*

- Нинди жөмлө тезмә кушма жөмлө дип атала?
- Тезмә кушма жөмлө нинди төрлөргә бүленә?
- Нинди жөмлө теркәгечле тезмә кушма жөмлө дип атала?
- Нинди жөмлө теркәгечсез тезмә кушма жөмлө дип атала?
- Теркәгечле тезмә кушма жөмлөдә гади жөмлөләр нинди теркәгечләр ярдәмендә бәйләнә?

-Теркәгечле тезмә кушма жөмләнең гади жөмлэләре арасына нинди тыныш билгеләре куела?

- Кайсы очракта өтер куелмый?

-Теркәгечсез тезмә кушма жөмләдә гади жөмлэләр үзара нинди чаралар ярдәмендә бәйләнәләр?

-Теркәгечсез тезмә кушма жөмләдәге гади жөмлэләр арасына нинди тыныш билгеләре куела?

-Кайсы очракта өтер, нокталы өтер, кайсы очракта сызык куела?

-Рус телендә тезмә кушма жөмлөләр бармы?
Алар ничек атала?

- Һөнәрле үлмәс, **һөнәрсез көн күрмәс.**

Теркәгечсез тезмә кушма жөмлө.

- Эшлэгән тук булган, **ә эшләмәгән юк булган.**

Теркәгечле тезмә кушма жөмлө.

- Вакытның кыйммәте **алтыннан артык.**

Гади жөмлө.

- Яман гадәт әрәм итәр, **яхшы гадәт адәм итәр.**

Теркәгечсез тезмә кушма жөмлө.

1. Кайсы билгеләмә **тезмә кушма жөмлөләргә** туры килә?

- а) үзара ияртү юлы белән бәйләнгән жөмлөләрдән тора;
- ә) гади жөмлөләрне үзара кушымчалар ярдәмендә бәйләнә;
- б) гади жөмлөләрне үзара янәшә тору юлы белән бәйләнә;
- в) үзара тезү юлы белән бәйләнгән жөмлөләрдән тора.

2. **Теркәгечле тезмә кушма жөмләнең гади жөмлөләре..**

- а) үзара интонация ярдәмендә бәйләнә;
- ә) тезүче теркәгечләр ярдәмендә бәйләнә;
- б) теркәгеч сүzlәр ярдәмендә бәйләнә;
- в) ияртүче теркәгечләр ярдәмендә бәйләнә;

3.Теркәгечле тезмә кушма жөмләнең гади жөмлэләре арасында нинди тыныш билгеләре куела?

- а) нокталы өтер;
- ә) өтер;
- б) сызык;
- в) ике нокта.

4.Бай дигән даны бар, тик чыкмаган жаны бар

дигән жөмләнең төрен билгеләргә.

- а) гади жөмлә;
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлә;
- б) иярченле кушма жөмлә;
- в) теркәгечсез тезмә кушма жөмлә.

**5.Теркәгечсез тезмә кушма жөмләнең гади
жөмлэләре үзара нинди чаралар ярдәмендә
бәйләнә?**

- а) кушымчалар;
- ә) мөнәсәбәтле сүzlәр;
- б) санау һәм каршы кую интонациясе;
- в) янәшә тору юлы белән.

6.Ашарга чакырдылар кермәдем жөмләсендә нинди
тыныш билгесе куела?

- а) өтер;
- ә) сызык;
- б) нокталы өтер;
- в) ике нокта.

1. Кайсы билгеләмә **тезмә кушма жөмлөләргә** туры килә?

- а) үзара ияртү юлы белән бәйләнгән жөмлөләрдән тора;
- ә) гади жөмлөләрне үзара кушымчалар ярдәмендә бәйләнә;
- б) гади жөмлөләрне үзара янәшә тору юлы белән бәйләнә;
- в) үзара тезү юлы белән бәйләнгән жөмлөләрдән тора.

2. **Теркәгечле тезмә кушма жөмләнең гади жөмлөләре..**

- а) үзара интонация ярдәмендә бәйләнә;
- ә) тезүче теркәгечләр ярдәмендә бәйләнә;
- б) теркәгеч сүzlәр ярдәмендә бәйләнә;
- в) ияртүче теркәгечләр ярдәмендә бәйләнә;

3.Теркәгечле тезмә кушма жөмләнең гади жөмлэләре арасында нинди тыныш билгеләре куела?

- а) нокталы өтер;
- ә) өтер;
- б) сызык;
- в) ике нокта.

4.Бай дигән даны бар, тик чыкмаган жаны бар

дигән жөмләнең төрен билгеләргә.

- а) гади жөмлә;
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлә;
- б) иярченле кушма жөмлә;
- в) теркәгечсез тезмә кушма жөмлә.

**5.Теркәгечсез тезмә кушма жөмләнең гади
жөмлэләре үзара нинди чаралар ярдәмендә
бәйләнә?**

- а) кушымчалар;
- ә) мөнәсәбәтле сүzlәр;
- б) санау һәм каршы кую интонациясе;
- в) янәшә тору юлы белән.

6.Ашарга чакырдылар кермәдем жөмләсендә нинди
тыныш билгесе куела?

- а) өтер;
- ә) сызык;
- б) нокталы өтер;
- в) ике нокта.

Жөмлөлөргө синтаксик анализ ясарга.

- а) Чәчәкләр бии болында,
Жил курай уйнап тора.
- ә) Кичләре салкын, тәрәзә пыяласын көмеш
абагалар бизәкли.
- б) Юлчылар ташларга тотыналар, ләкин
көчле шарлавык басымы астында
зур-зур ташлар да урыннарыннан кузгала.

Хезмәтнең тире ачы - җимеше татлы.

Тышта ябалак-ябалак кар ява һәм буран
котыра иде.

Мөстәкыйль эш.

I вариант. Нуриәсма аның чагуын көтте,
ләкин корт чакмады.

II вариант. Аның күзләре елтырый, үзе
бик сәер итеп елмая иде.

Тезмә кушма жөмлә

**Теркәгечле
тезмә кушма
жөмлә**

**Бәйләүче
чаралар**

тезүче

теркәгечләр:

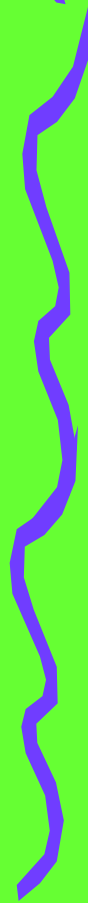
- жыючы
теркәгечләр
- каршы куючы
теркәгечләр
- бүлүче
теркәгечләр

**Теркәгечсез
тезмә кушма
жөмлә**

**Бәйләүче
чаралар**

тезү интонациясе:

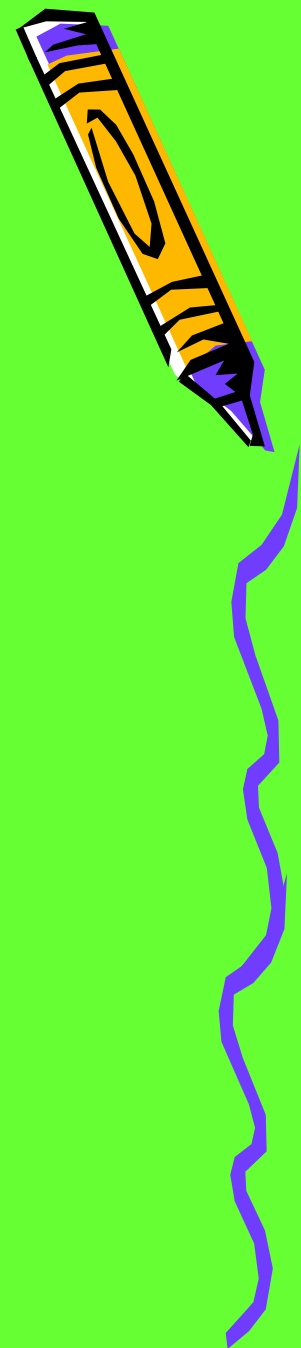
- санау интонациясе
- каршы кую
интонациясе

Мисаллар	Кушма жөмлөдөгө гади жөмлөлөрнө узара бэйли торган <u>тезүче теркәгечләр</u>
Жэй житте һәм кызу эш башланды.	Жыючы теркәгечләр: һәм, да,дә, да-да, ни-ни, янә-янә
Ул үзе урманга караган төсле, әмма күңел күзе бик еракта кебек күренә.	Каршы куючы теркәгечләр: ләкин, ә, әмма, тик, бары, бәлки.
Я салкын жыл исә, я яңгыр ява башлый.	Бүлүче теркәгечләр:я-я, яки, яисә, әллә-әллә, әле-әле.

Мисаллар	Бәйләүче
Көне-төне кар ява, жыл ыжгыра, туктаусыз буран уйный.	чаралар Санау интонациясе.
Бер барды, ике барды – тегесе өйдә булмады.	Каршы кую интонациясе.

*Тырышлык - зурлык,
ә ялкаулык – хурлык.
(мәкаль.)*

